

Αξιολόγηση επιδράσεων των μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας στην Ελλάδα το 2010-2018

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

22 Φεβρουαρίου 2021

Νικόλαος Βέττας (IOBE, ΟΠΑ, CEPR)

Γεώργιος Γατόπουλος (IOBE, ACG)

Αλέξανδρος Λουκά (IOBE)

Ιωάννης Πολυκάρπου (ΟΠΑ)

Με την υποστήριξη του
Hellenic Observatory at the London School of Economics

Περιεχόμενα

- Πλαίσιο και στόχοι
- Χαρακτηριστικά της ελληνικής αγοράς εργασίας
- Μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας 2010-2018
- Μικροοικονομική προσέγγιση
- Μακροοικονομική προσέγγιση
- Συμπεράσματα

Πλαίσιο και στόχοι

Γενικό πλαίσιο

- Στο πλαίσιο τριών διαδοχικών προγραμμάτων διάσωσης, η Ελλάδα νομοθέτησε και εφάρμοσε μεταρρυθμίσεις με στόχο την αποκατάσταση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας και της εξωτερικής της ανταγωνιστικότητας
- Οι πιο ριζικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις έγιναν στην αγορά εργασίας

Στόχοι

- Αξιολόγηση των επιδράσεων των μεταρρυθμίσεων της αγοράς εργασίας στα μικροοικονομικά κίνητρα των ατόμων να εισέλθουν στην επίσημη αγορά εργασίας
- Εκτίμηση της επίδρασης των μεταρρυθμίσεων της αγοράς εργασίας σε επιλεγμένους μακροοικονομικούς και κοινωνικούς δείκτες

Δύο συμπληρωματικές προσεγγίσεις

Η ανάλυση ακολουθεί δύο ξεχωριστές μεθοδολογικές προσεγγίσεις

- Η πρώτη βασίζεται σε **μικροοικονομικά θεμελιωμένες προσομοιώσεις** στο επίπεδο των νοικοκυριών, μέσω των οποίων αξιολογούμε τον αντίκτυπο των μεταρρυθμίσεων στα κίνητρα των ατόμων να εισέλθουν στην επίσημη αγορά εργασίας
- Η δεύτερη βασίζεται σε μια **μακροοικονομική προσέγγιση σε επίπεδο χωρών**. Εφαρμόζουμε τη γενικευμένη μέθοδο συνθετικής ομάδας ελέγχου (generalized synthetic control method), η οποία επιτρέπει την εκτίμηση της εναλλακτικής πορείας που θα είχαν επιλεγμένοι μακροοικονομικοί και κοινωνικοί δείκτες, ελλείψει των μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας

Περιεχόμενα

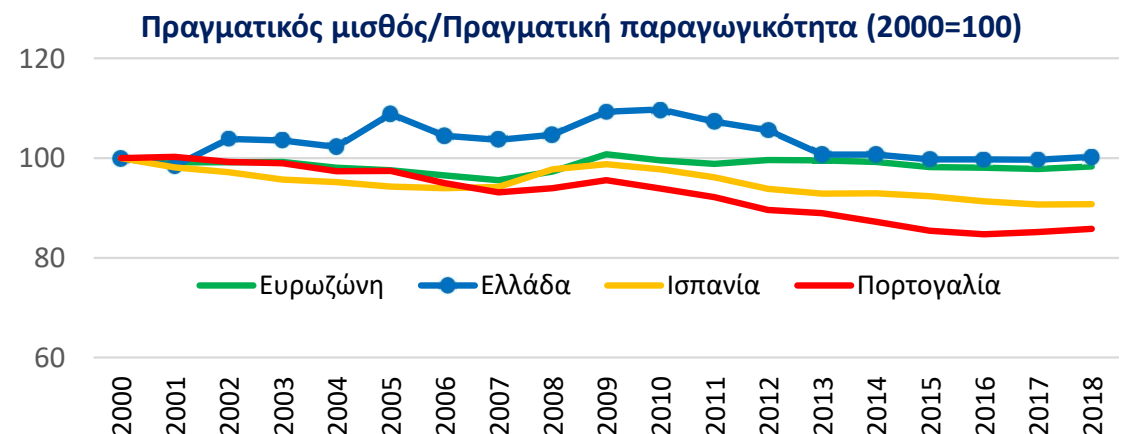
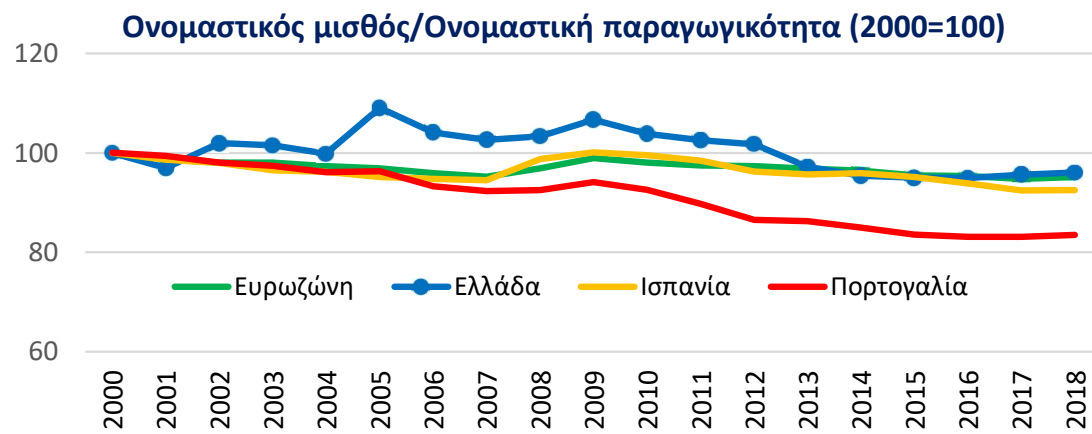
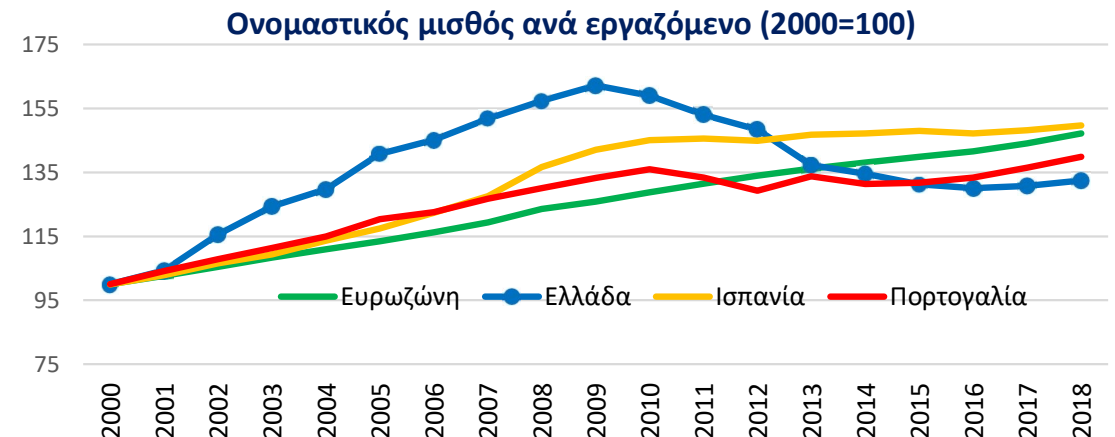
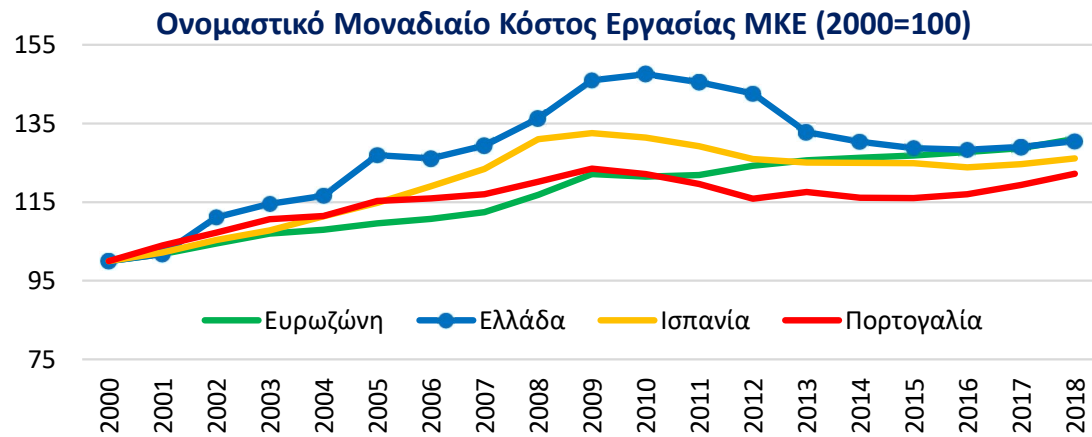
- Κίνητρα και στόχοι
- **Χαρακτηριστικά της ελληνικής αγοράς εργασίας**
- Μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας 2010-2018
- Μικροοικονομική προσέγγιση
- Μακροοικονομική προσέγγιση
- Συμπεράσματα

Διαρθρωτικές προκλήσεις της ελληνικής αγοράς εργασίας

- Χαμηλή παραγωγικότητα
- Αύξηση του μοναδιαίου κόστους εργασίας (ΜΚΕ), με βραδύτερη αύξηση της παραγωγικότητας σε σχέση με τους μισθούς πριν από την κρίση
- Χαμηλό ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας
- Υψηλή ανεργία τόσο πριν την κρίση, αλλά ακόμα περισσότερο κατά τη διάρκεια και μετά την κρίση
- Υψηλή φορολογική επιβάρυνση της εργασίας
- Χαμηλή χρήση ευέλικτων μορφών απασχόλησης πριν από την κρίση
- Αναντιστοιχία δεξιοτήτων και θέσεων και ανεπαρκής επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση
- Υψηλό ποσοστό άτυπων εργασιακών σχέσεων
- Υψηλό ποσοστό αυτοαπασχολούμενων

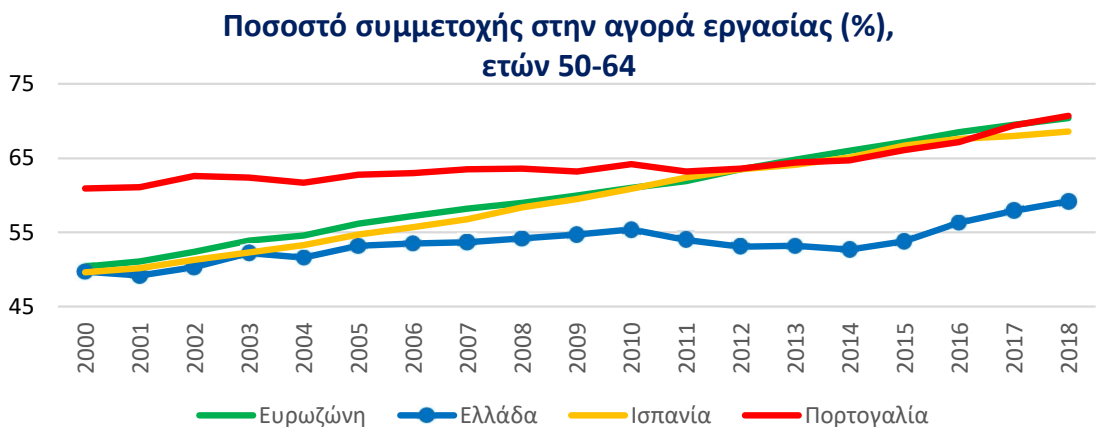
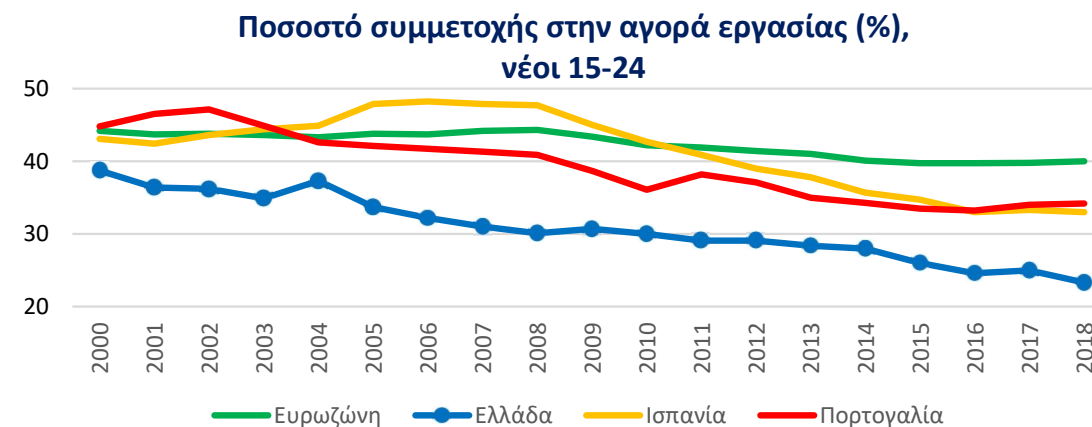
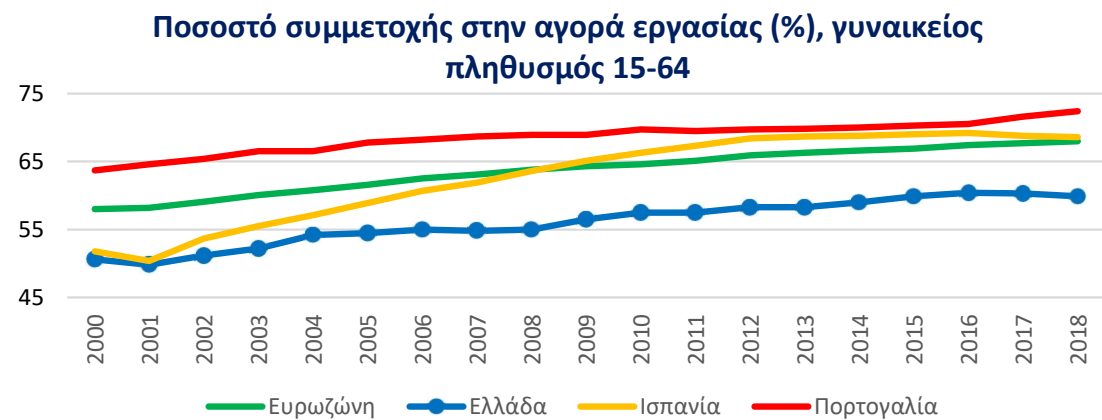
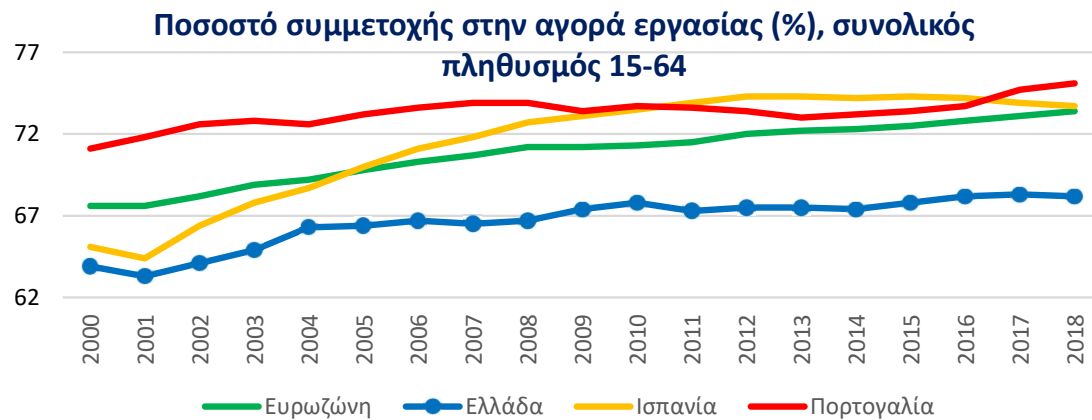
Οι μισθοί στην Ελλάδα αυξήθηκαν ταχύτερα από την παραγωγικότητα την περίοδο πριν από την κρίση

Πηγή: Ameco. Σημείωση: Το ονομαστικό ΜΚΕ ορίζεται ως ο λόγος των μεικτών αποδοχών ανά μισθωτό προς το πραγματικό ΑΕΠ ανά απασχολούμενο άτομο. Ο μισθός αναφέρεται στον μικτό μισθό ανά μισθωτό. Η παραγωγικότητα ορίζεται ως το ΑΕΠ ανά απασχολούμενο άτομο.

Αυτό αντανακλάται, μεταξύ άλλων, στην τάση του ΜΚΕ στην Ελλάδα σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ κατά την περίοδο 2000-2010. Μια σημαντική προσαρμογή πραγματοποιήθηκε κατά την περίοδο 2010-2018.

Η συμμετοχή στην αγορά εργασίας ήταν συστηματικά χαμηλότερη από ότι στην ΕΕ...

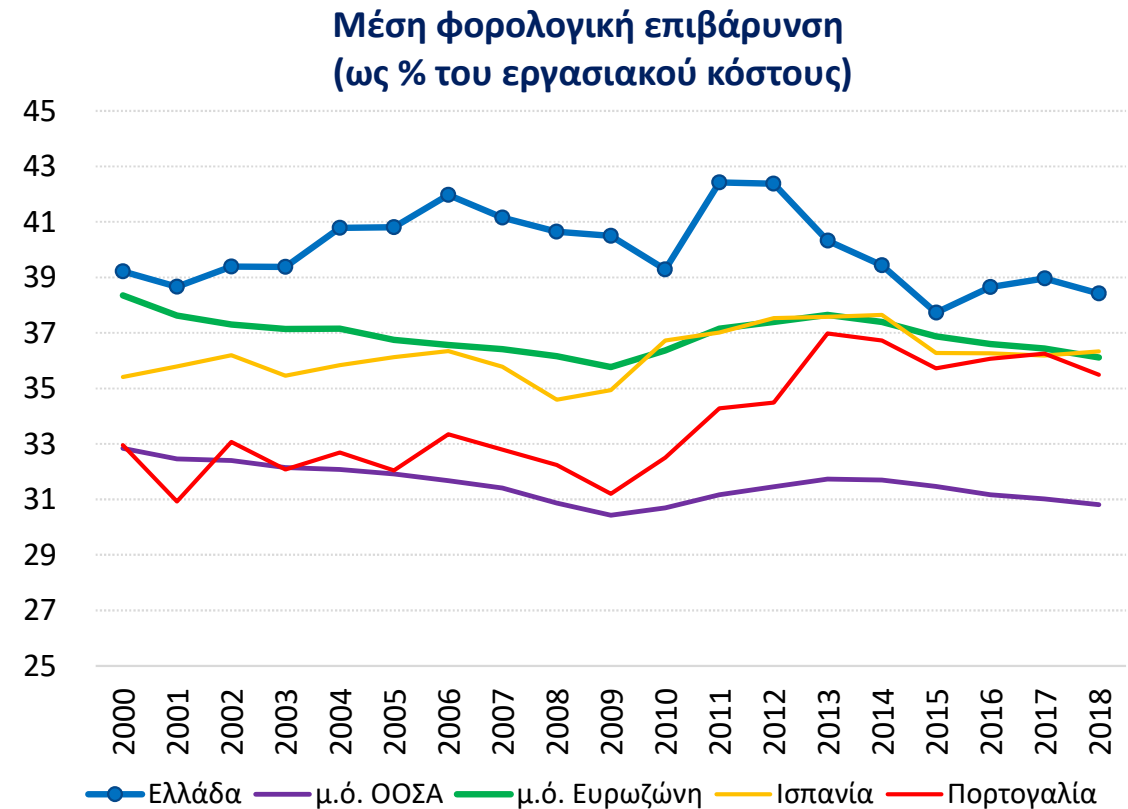
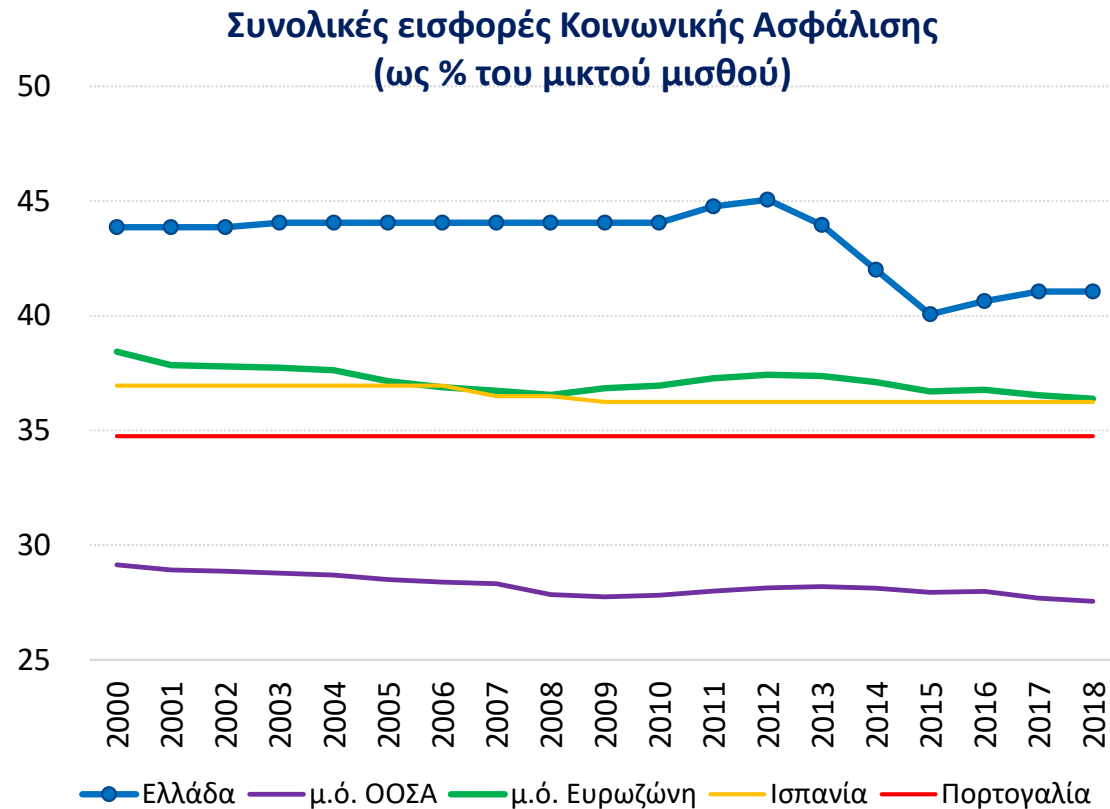

Πηγή: Eurostat, Σημείωση: Το ποσοστό συμμετοχής ορίζεται ως ο λόγος του εργατικού δυναμικού προς τον πληθυσμό σε κάθε μία από τις υποομάδες του πληθυσμού.

... ειδικά για τις γυναίκες, τους νέους και αυτούς που δικαιούνται πρόωρη συνταξιοδότηση

Η φορολογική επιβάρυνση είναι υψηλότερη από ό,τι στις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ και του ΟΟΣΑ

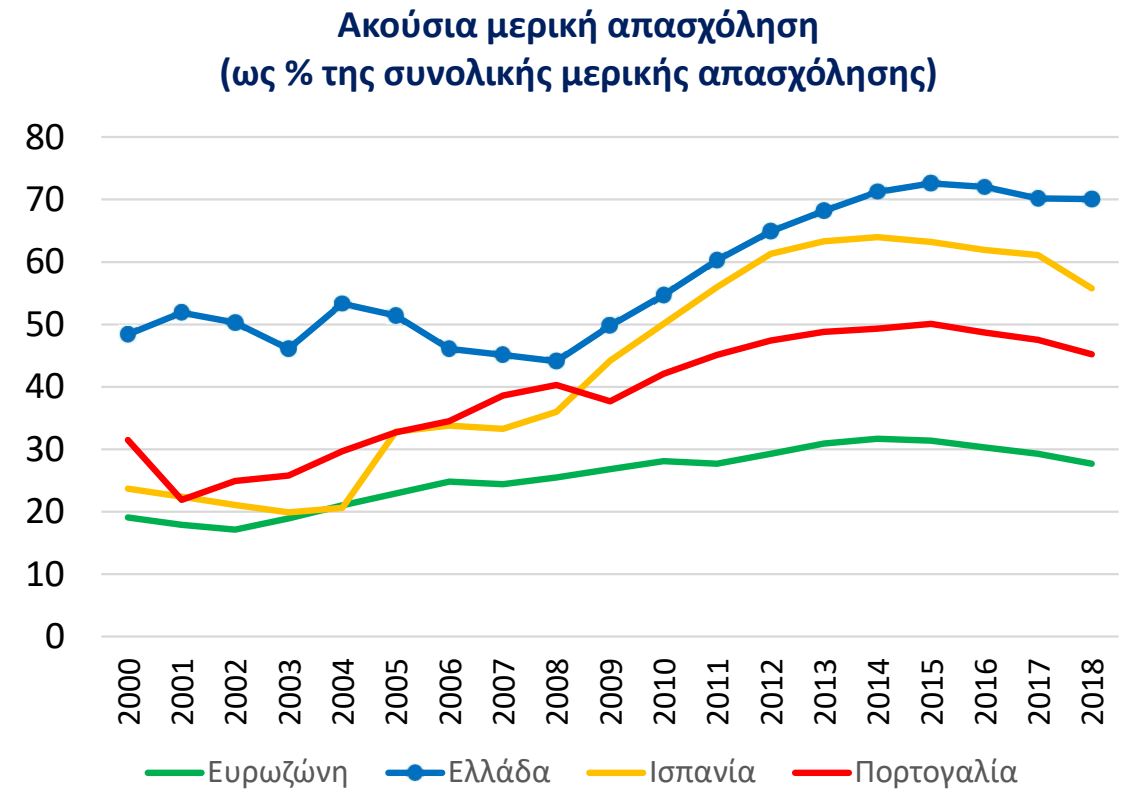
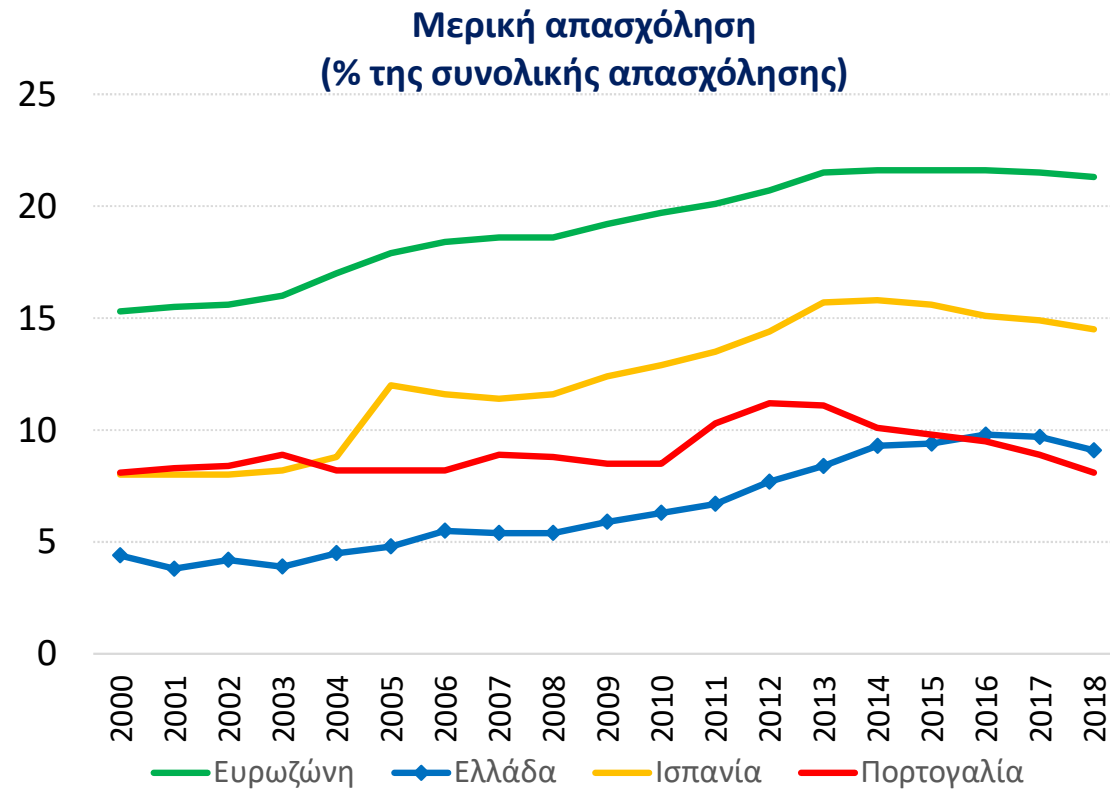

Πηγή: ΟΟΣΑ. Σημείωση: Η φορολογική επιβάρυνση υπολογίζεται ως ο λόγος του ποσού των φόρων που καταβάλλονται από ένα παντρεμένο ζευγάρι με 2 παιδιά (ένας στο 100% των μέσων αποδοχών και ο άλλος στο 67%) προς το αντίστοιχο συνολικό κόστος εργασίας για τον εργοδότη.

Παρά τα σημάδια μείωσης της απόκλισης κατά την περίοδο 2012-2015, έκτοτε δεν σημειώθηκε πρόοδος

Οι ευέλικτες μορφές απασχόλησης είχαν μικρή απήχηση...

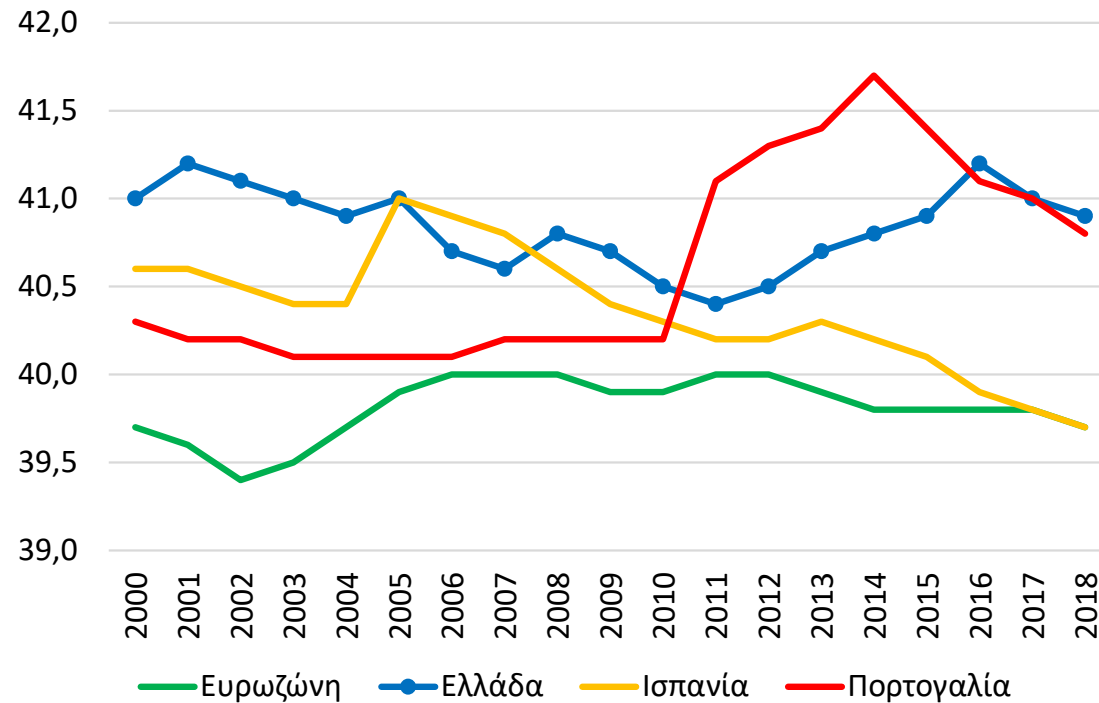

Πηγή: Eurostat

...όπως αντικατοπτρίζεται από τα χαμηλά ποσοστά μερικής απασχόλησης, ειδικά της εκούσιας

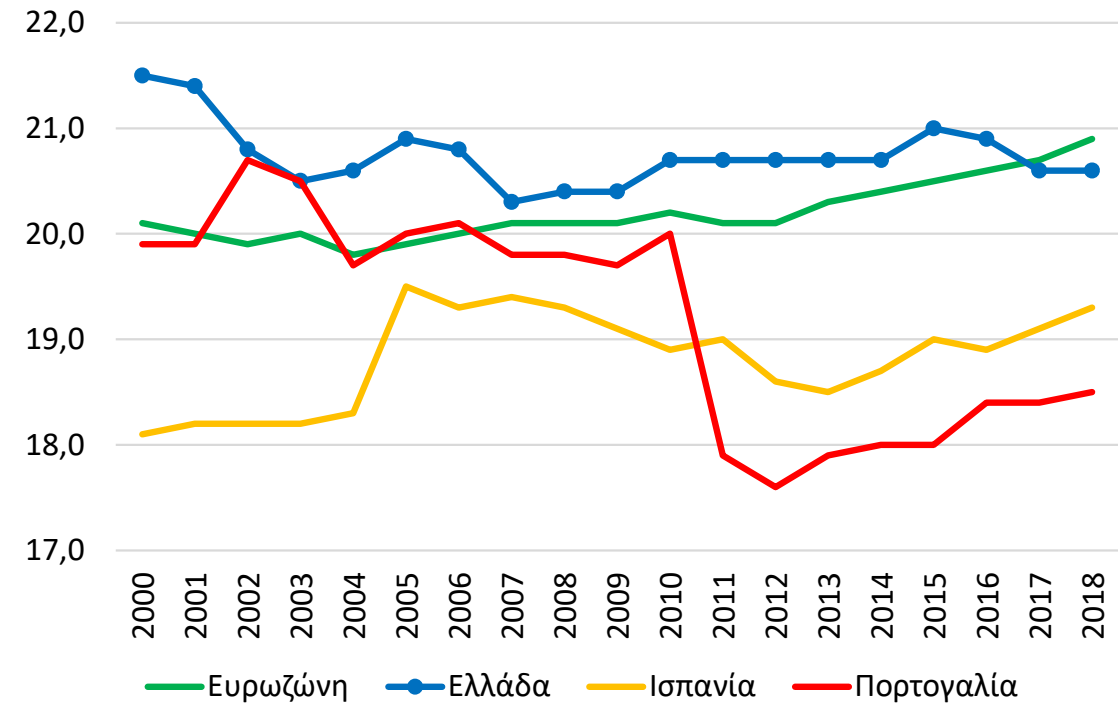
Οι μέσες ώρες εργασίας είναι υψηλές στην Ελλάδα...

Εργαζόμενοι πλήρους απασχόλησης
(ώρες ανά εβδομάδα)

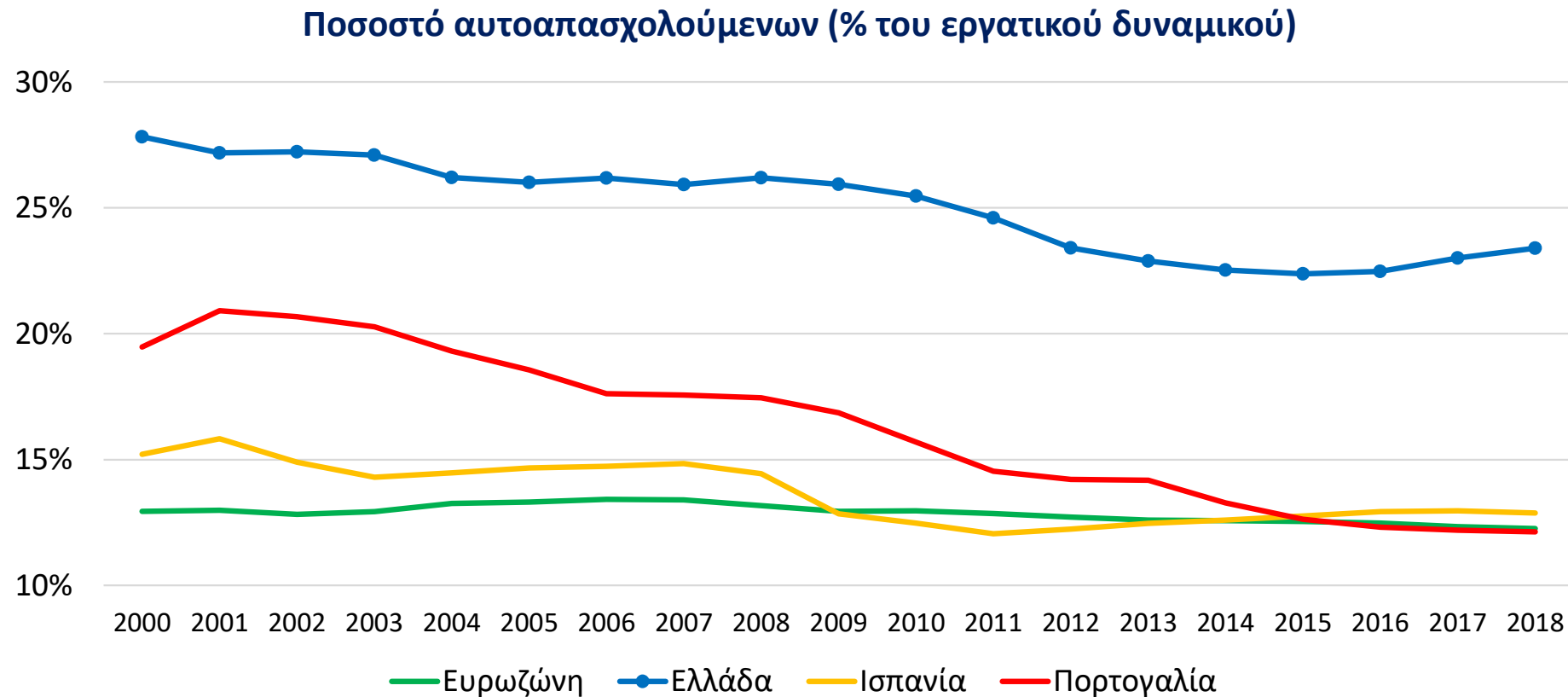
Πηγή: Eurostat

Εργαζόμενοι μερικούς απασχόλησης
(ώρες ανά εβδομάδα)

...ενώ η πτωτική τους τάση αντιστράφηκε κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης.

Η οικονομία έχει πολύ υψηλό ποσοστό αυτοαπασχολούμενων...

...κάτι που συνέχισε να ισχύει μετά τις μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας, παρά τη μικρή σύγκλιση με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ κατά την περίοδο 2012-2015

Περιεχόμενα

- Κίνητρα και στόχοι
- Χαρακτηριστικά της ελληνικής αγοράς εργασίας
- **Μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας 2010-2018**
- Μικροοικονομική προσέγγιση
- Μακροοικονομική προσέγγιση
- Συμπεράσματα

Δύο στόχοι των μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας

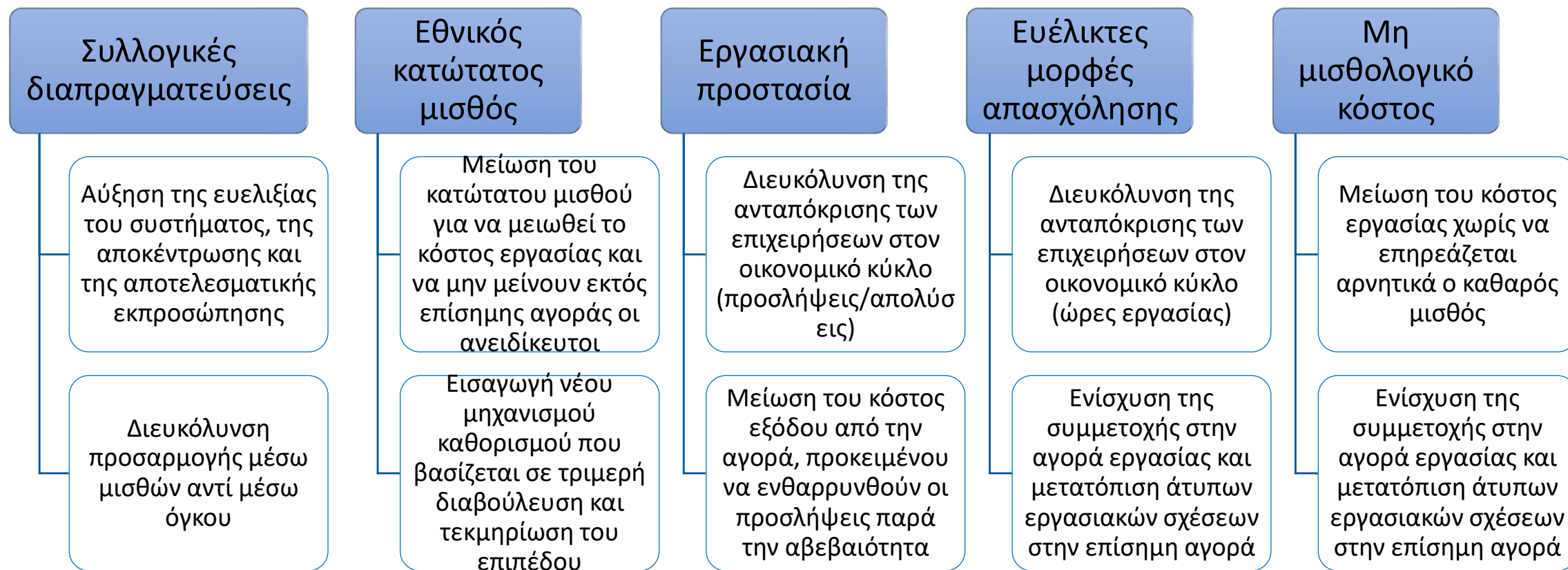
(1) Διευκόλυνση της προσαρμογής της οικονομίας μέσω πιο ευέλικτων κανονισμών λειτουργίας στην αγορά εργασίας

- Μείωση του αρνητικού αντίκτυπου στην απασχόληση, όταν η εγχώρια ζήτηση επλήγη σοβαρά από την κρίση. Στόχος η αγορά εργασίας να προσαρμοστεί μέσω των τιμών (μείωση μισθών) παρά μέσω πλήθους (απολύσεις).
- Υποστήριξη της ταχύτερης ανάκαμψης της απασχόλησης μόλις η χώρα επέστρεψε στην οικονομική ανάπτυξη

(2) Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας κόστους

- Κατά την πρώτη δεκαετία της υιοθέτησης του ευρώ, η ανταγωνιστικότητα των τιμών της ελληνικής οικονομίας αποδυναμώθηκε σε σχέση με τον μέσο όρο της ζώνης του ευρώ, αλλά και σε σχέση με άλλες χώρες της Νότιας Ευρώπης
- Ελλείψει εργαλείου συναλλαγματικής πολιτικής, το κανάλι ανταγωνιστικότητας απαιτούσε προσαρμογή σε σχετικές τιμές και ονομαστικούς μισθούς προκειμένου να διορθωθούν οι μεγάλες εξωτερικές ανισορροπίες

Πέντε βασικοί άξονες παρεμβάσεων

Κύρια μέτρα που εφαρμόστηκαν στην αγορά εργασίας

Άξονας παρέμβασης	Μέτρα πολιτικής	Έτος	Νόμοι
1. Πλαίσιο συλλογικών διαπραγματεύσεων	Προσωρινή αναστολή του μηχανισμού επέκτασης των συλλογικών συμβάσεων, δυνατότητα επικράτησης συλλογικών συμβάσεων σε εταιρικό επίπεδο έναντι των κλαδικών και ομοιοεπαγγελματικών συμβάσεων (αναστολή της ευνοϊκής ρήτρας), περιορισμός της «μετενέργειας» των συλλογικών συμβάσεων και αναθεώρηση των κανόνων προσφυγής στη διαιτησία	2011, 2012	Νόμοι 4024/2011, 4046/2012
2. Εθνικός κατώτατος μισθός	Ο κατώτατος μισθός μειώθηκε κατά 22% (32% για υπαλλήλους έως 25 ετών) τον Φεβρουάριο του 2012. Ο μηχανισμός καθορισμού του τροποποιήθηκε, ώστε να ο καθορίζεται από την κυβέρνηση μετά από διαβούλευση με τους κοινωνικούς εταίρους και προτάσεις από τα ενδιαφερόμενα μέρη, λαμβάνοντας υπόψη οικονομικά και κοινωνικά κριτήρια.	2012, 2014	Νόμοι 4046/2012, 4093/2012, 4172/2013, 4254/2014
3. Εργασιακή προστασία	Η περίοδος αξιολόγησης για νέες προσλήψεις παρατάθηκε (2010), μειώθηκαν τα ποσά αποζημίωσης και οι περίοδοι ειδοποίησης σε περίπτωση απόλυσης (2012)	2012	Νόμοι 4046/2012, 4093/2012
4. Ευέλικτες μορφές απασχόλησης	Διευκολύνθηκε η χρήση και η ανανέωση συμβάσεων ορισμένου χρόνου (2011), οι κανονισμοί για την εργασία μερικής απασχόλησης και τις ρυθμίσεις του χρόνου εργασίας έγιναν πιο ευέλικτοι (2010, 2011 και 2012), μειώθηκαν τα ασφάλιστρα για εργασία μερικής απασχόλησης και υπερωριών (2010), το πεδίο των πρακτορείων εύρεσης προσωρινής εργασίας διευρύνθηκε, σύμφωνα με τις πρακτικές άλλων χωρών (2010 και 2014)	2011, 2012	Νόμοι 3986/2011, 4093/2012
5. Μη μισθολογικό κόστος	Τα ποσοστά εισφορών κοινωνικής ασφάλισης των εργοδοτών μειώθηκαν κατά 1,1 και 2,9 ποσοστιαίες μονάδες το 2012 και το 2014 αντίστοιχα, ενώ οι εισφορές των εργαζομένων μειώθηκαν κατά 1 ποσοστιαία μονάδα το 2014.	2012, 2014	Νόμοι 4093/2012, 4254/2014

Περιεχόμενα

- Πλαίσιο & Στόχοι
- Χαρακτηριστικά της ελληνικής αγοράς εργασίας
- Μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας 2010-2018
- **Μικροοικονομική προσέγγιση**
- Μακροοικονομική προσέγγιση
- Συμπεράσματα

Μια ανάλυση των κινήτρων απασχόλησης

Στόχος: Αξιολόγηση των επιδράσεων των μεταρρυθμίσεων της ελληνικής αγοράς εργασίας στα μικροοικονομικά κίνητρα των ατόμων να εισέλθουν στην επίσημη αγορά εργασίας

Προσέγγιση

- Κατασκευάζουμε μια μικροοικονομικά θεμελιωμένη μεταβλητή που προσεγγίζει τα αντικίνητρα για απασχόληση
- Συγκρίνουμε πώς αυτά τα κίνητρα έχουν εξελιχθεί κατά την περίοδο των προγραμμάτων και πώς διαφέρουν βάσει χαρακτηριστικών ατόμων/νοικοκυριών
- Εκτιμούμε την επίδραση της μείωσης των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης των εργαζομένων το 2014 κατά 1 ποσοστιαία μονάδα στα κίνητρα απασχόλησης

Εργαλείο: μικροοικονομικά θεμελιωμένες προσομοιώσεις σε επίπεδο νοικοκυριών

Εργαλείο για μικροοικονομικές προσομοιώσεις

EUROMOD υπόδειγμα μικροοικονομικής προσομοίωσης

- Η εφαρμογή (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πανεπιστήμιο του Essex) χρησιμοποιεί κανόνες για φορολογία και παροχές που ισχύουν εντός ενός δεδομένου έτους (σύστημα πολιτικής) και προσομοιώνει τους φόρους, τις παροχές, τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης και το διαθέσιμο εισόδημα για κάθε νοικοκυριό όταν εφαρμόζονται οι κανόνες του συστήματος

Πηγή μικρο-δεδομένων

- European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU – SILC) για την Ελλάδα κατά την περίοδο 2010-2018
- Επιλογή δείγματος σύμφωνα με κριτήρια φιλτραρίσματος (π.χ. έμφαση στους μισθωτούς)

Βασικές μεταβλητές

- Προσομοιώνουμε τα στοιχεία που επηρεάζουν σημαντικά τα κίνητρα συμμετοχής στην αγορά εργασίας, δηλαδή τους καταβληθέντες φόρους, τις παροχές που ελήφθησαν, τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης και τις αποδοχές από εργασία

Δείγμα για την μικρο-προσομείωση

	2010		2014		2018	
	Αριθμός ατόμων	% του συνόλου	Αριθμός ατόμων	% του συνόλου	Αριθμός ατόμων	% του συνόλου
Σύνολο απασχολούμενων	3.342	100%	5,662	100%	9.278	100%
Φύλο						
Γυναίκες	1.460	43,7%	2,474	43,7%	3.998	43,1%
Άντρες	1.882	56,3%	3,188	56,3%	5.280	56,9%
Ηλικία						
18-30	700	20,9%	865	15,3%	1.342	14,5%
31-50	2.020	60,4%	3,654	64,5%	5.750	62,0%
51-65	622	18,6%	1,143	20,2%	2.186	23,6%
Επίπεδο εκπαίδευσης						
Πρωτοβάθμια	636	19,0%	681	12,0%	1.088	11,7%
Δευτεροβάθμια	1.193	35,7%	1,945	34,4%	3.288	35,4%
Τριτοβάθμια	1.513	45,3%	3,036	53,6%	4.902	52,8%

Πηγή: EU-SILC 2010, 2014, 2018. Τα κριτήρια επιλογής του δείγματος είναι των συγγραφέων. Σημείωση: Το δείγμα είναι το αποτέλεσμα των κριτηρίων φιλτραρίσματος που χρησιμοποιήθηκαν, όπως η εστίαση μόνο στους απασχολούμενους μισθωτούς και ως εκ τούτου αποτελεί υποσύνολο του δείγματος της βάσης δεδομένων

Μία μεταβλητή των αντικινήτρων για την απασχόληση

Φόρος συμμετοχής – Participation Tax Rate (PTR)

- Ορίζεται ως το μερίδιο των ακαθάριστων αποδοχών εργασίας που ανακτώνται εάν ο μισθωτός γίνει άνεργος, *ceteris paribus*
- Μπορεί να θεωρηθεί ως προσέγγιση των αντικινήτρων για επίσημη εργασία

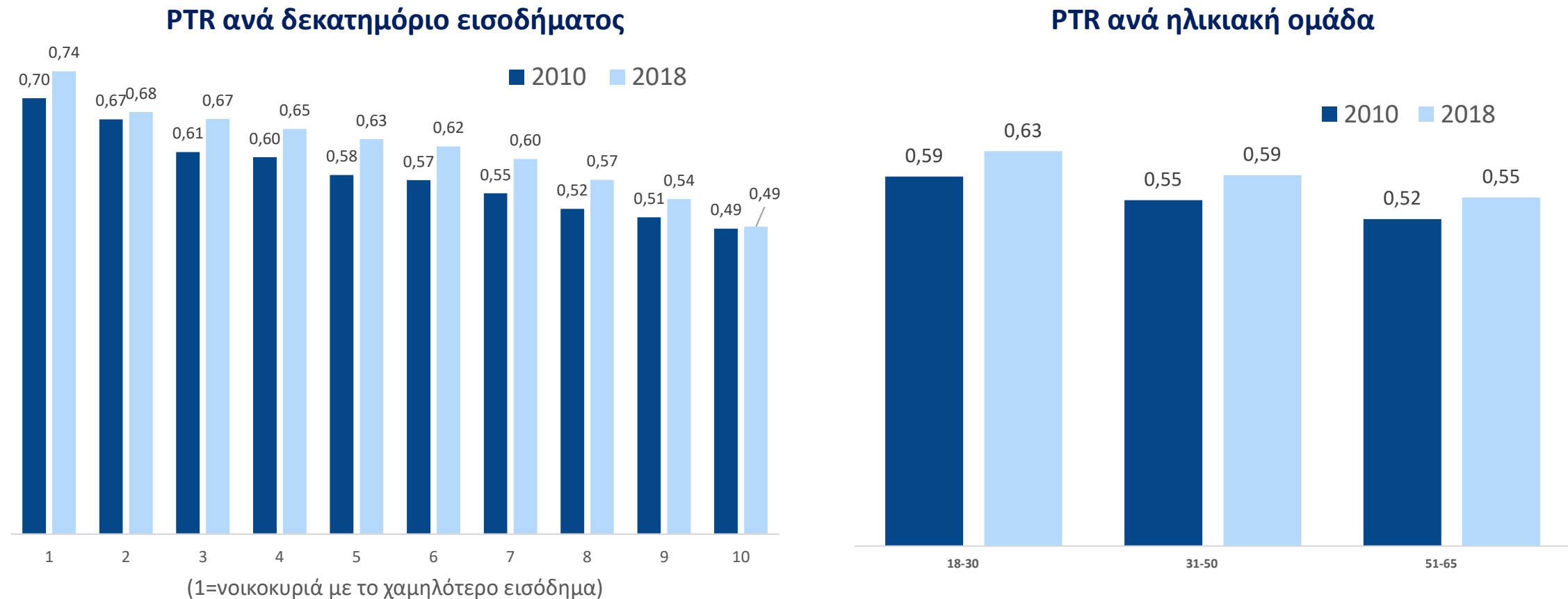
Τύπος PTR

$$PTR_i = 1 - \frac{Y_h^W - Y_h^U}{E_i}$$

όπου:

- Y_h^W το διαθέσιμο εισόδημα του νοικοκυριού όταν το άτομο εργάζεται
- Y_h^U το διαθέσιμο εισόδημα του νοικοκυριού όταν το άτομο γίνεται άνεργο
- E_i οι μικτές αποδοχές του ατόμου (εφόσον αποτελεί μέρος του εργατικού δυναμικού)

Τα αντικίνητρα για απασχόληση αυξήθηκαν την περίοδο 2010-2018...

... ειδικά για τους νέους και τους άνδρες. Τα αντικίνητρα παραμένουν υψηλότερα για τα νοικοκυριά με χαμηλό εισόδημα, τους νέους και τις γυναίκες.

Το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών μειώθηκε σημαντικά...

Αλλαγή των κατώτατων ορίων των δεκατημορίων διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών την περίοδο 2010-2018 (σε %)

...ως αποτέλεσμα μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής που βασίστηκαν στο φόρο εισοδήματος, καθώς και λόγω της μεγάλης και παρατεταμένης ύφεσης, που με τη σειρά της επηρέασε αρνητικά τα κίνητρα απασχόλησης.

Ποια ήταν η επίδραση της μείωσης των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης των εργαζομένων το 2014;

«Μεταρρύθμιση» 2014

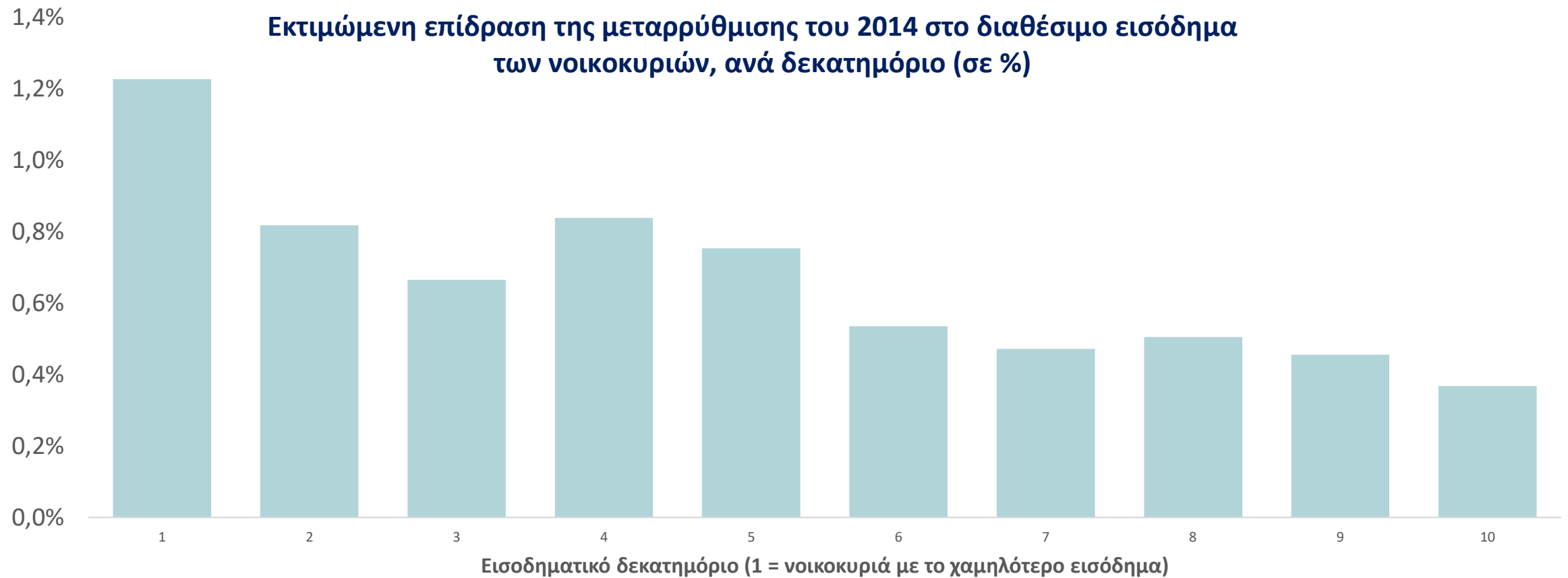
Μείωση των ποσοστών εισφοράς κοινωνικής ασφάλισης (ΕΚΑ) για τους εργαζομένους κατά 1 ποσοστιαία μονάδα

Προσέγγιση

- Επικεντρωνόμαστε στο δείγμα του 2014 από τις βάσεις EU-SILC και EUROMOD
- Εκτιμούμε το PTR πριν από τη μείωση των ΕΚΑ του 2014, για όλες τις κατηγορίες
- Προσομοιώνουμε τη μείωση των ποσοστών ΕΚΑ το 2014 και επανεκτιμούμε το PTR, *ceteris paribus*

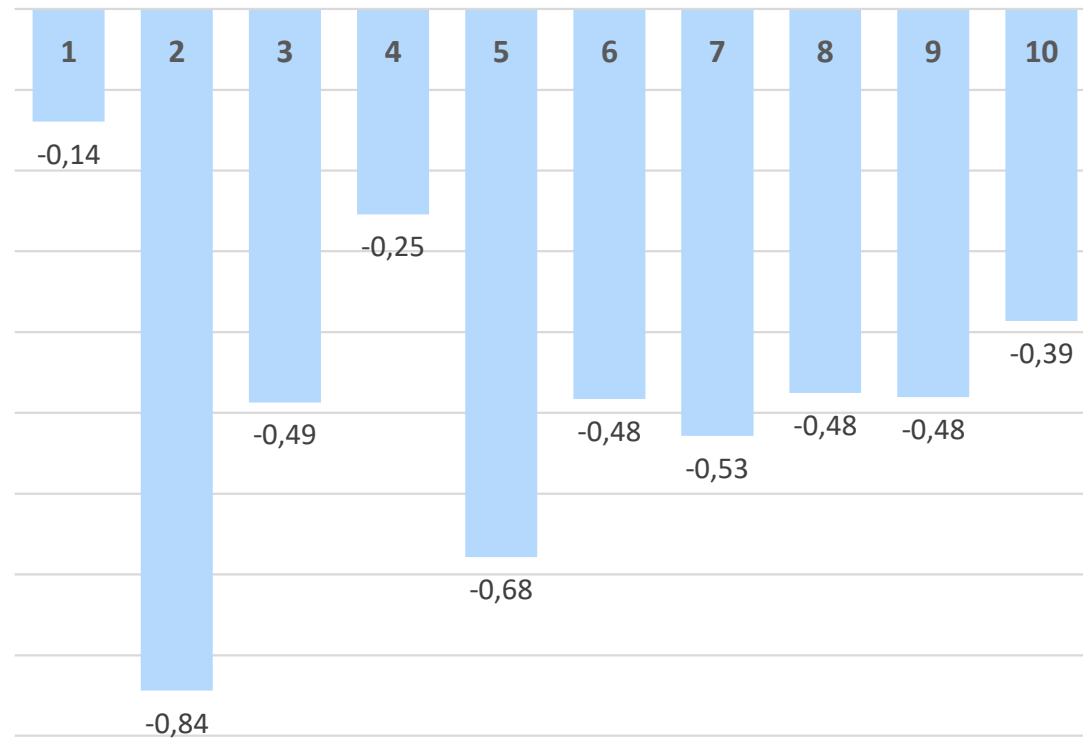
Το διαθέσιμο εισόδημα αυξήθηκε μετά τη μεταρρύθμιση του 2014

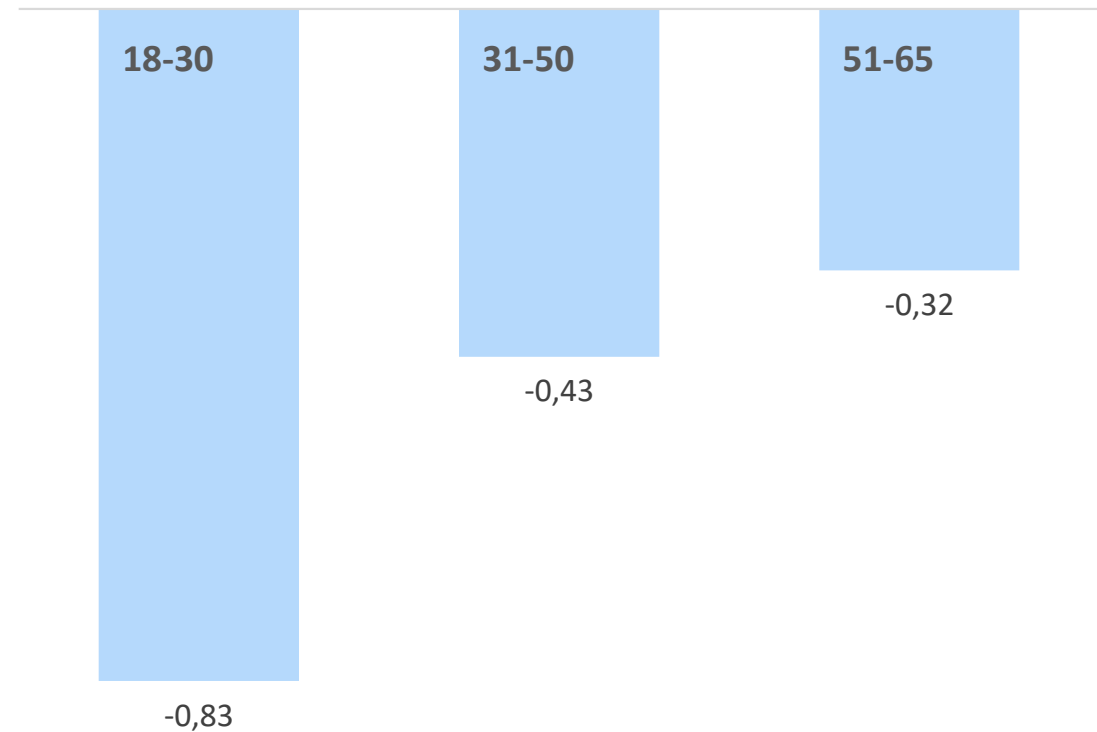
Η αύξηση κυμάνθηκε από 0,4% έως 1,2%, ενώ η θετική επίδραση ήταν πιο έντονη για τα άτομα με χαμηλό εισόδημα

Τα αντικίνητρα για εργασία μειώθηκαν μετά την μεταρρύθμιση του 2014

Μεταρρύθμιση του 2014: Μείωση PTR ανά εισοδηματικό δεκατημόριο (σε π.μ.)

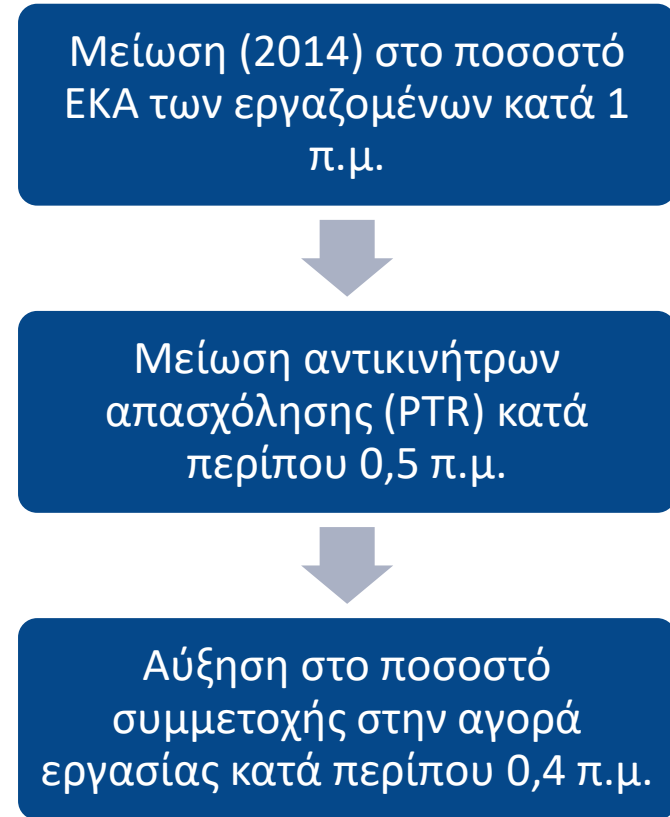
Μεταρρύθμιση του 2014: Μείωση του PTR ανά ηλικιακή ομάδα (σε π.μ.)

Η θετική επίδραση ήταν πιο έντονη στους νέους.
Η επίδραση ήταν περιορισμένη, ενώ τα αντικίνητρα παρέμειναν υψηλά για τις γυναίκες και τους νέους.

Η μείωση του PTR μεταφράζεται σε μεγαλύτερη συμμετοχή στην αγορά εργασίας

- Η πιθανότητα ενός ατόμου να συμμετέχει στην αγορά εργασίας αυξάνεται όταν πέφτει το PTR
- Το IOBE (2019) έχει εκτιμήσει μια ελαστικότητα περίπου 0,75, δηλαδή μείωση του PTR κατά 1 π.μ. αυξάνει το ποσοστό συμμετοχής του εργατικού δυναμικού κατά 0,75 π.μ.

Ωστόσο, η επίδραση της μεταρρύθμισης φαίνεται περιορισμένη, δεδομένου ότι:

- Τα ποσοστά συμμετοχής στην Ελλάδα υστερούν κατά περίπου 5 π.μ. σε σχέση με τον μ.ό. της ΕΕ.
- Τα αντικίνητρα για εργασία παρέμειναν υψηλότερα για τις γυναίκες και τους νέους.

Περιεχόμενα

- Πλαίσιο & Στόχοι
- Χαρακτηριστικά της ελληνικής αγοράς εργασίας
- Μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας 2010-2018
- Μικροοικονομική προσέγγιση
- **Μακροοικονομική προσέγγιση**
- Συμπεράσματα

Μια ανάλυση εναλλακτικών μακροοικονομικών σεναρίων

Στόχος: Εκτίμηση των επιδράσεων των μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας σε επιλεγμένους μακροοικονομικούς και κοινωνικούς δείκτες.

Προσέγγιση

- Προσέγγιση που περιλαμβάνει οικονομετρική ανάλυση σε επίπεδο χωρών
- Εκτιμούμε τις εναλλακτικές πορείες που θα είχαν ακολουθήσει επιλεγμένοι μακροοικονομικοί και κοινωνικοί δείκτες, ελλείψει των μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας
- Εκτιμούμε την επίδραση των μέτρων που εφαρμόστηκαν στην αγορά εργασίας το 2012. Επίσης, διερευνούμε τις συνέπειες από τη μείωση στα ποσοστά εισφορών κοινωνικής ασφάλισης των εργαζομένων το 2014.

Μέθοδος: Γενικευμένη μέθοδος συνθετικής ομάδας ελέγχου (generalized synthetic control method)

Οικονομετρική μέθοδος για την εκτίμηση εναλλακτικών σεναρίων

Generalized synthetic control method (Xu, 2017)

- Βήμα 1. Χρησιμοποιούμε χώρες στην ομάδα ελέγχου για να κατασκευάσουμε μη παρατηρήσιμες μεταβλητές (factor variables) οι οποίες εξηγούν το μεγαλύτερο μέρος της διακύμανσης στις χώρες της ομάδας ελέγχου κάθε μεταβλητής προς εξέταση.
- Βήμα 2. Οι σταθμίσεις των χωρών υπολογίζονται για τις χώρες που υποβάλλονται στην αλλαγή πολιτικής (treated), βασισμένες μόνο στην περίοδο πριν την μεταρρύθμιση.
- Βήμα 3. Ο αριθμός των μη παρατηρήσιμων μεταβλητών επιλέγεται βέλτιστα, έτσι ώστε να ελαχιστοποιείται το σφάλμα πρόβλεψης κατά την περίοδο πριν την μεταρρύθμιση.
- Βήμα 4. Υπολογίζουμε τα εναλλακτικά σενάρια για τις χώρες στην ομάδα με πρόγραμμα (treated), χρησιμοποιώντας τις μη παρατηρήσιμες μεταβλητές και τις σταθμίσεις που έχουν ήδη καθοριστεί. Αυτή η διαδικασία ισοδυναμεί ουσιαστικά με μια στάθμιση των χωρών ελέγχου για την εκτίμηση της εναλλακτικής πορείας της προς εξέταση μεταβλητής για κάθε χώρα στην ομάδα με πρόγραμμα

Χώρες στην ομάδα προγράμματος και στην ομάδα ελέγχου

- Χώρες στην ομάδα προγράμματος: οι τρεις χώρες του Ευρωπαϊκού «Νότου», όπου το 2012 πραγματοποιήθηκαν σημαντικές παρεμβάσεις στην αγορά εργασίας με κοινά χαρακτηριστικά, Ελλάδα, Πορτογαλία και Ισπανία (Χώρες Προγραμμάτων).
- Ομάδα ελέγχου: συγκρίσιμη ομάδα 22 προηγμένων οικονομιών που είναι μέλη και της ΕΕ και του ΟΟΣΑ

Βασικές μεταβλητές

- Αύξηση της συνολικής απασχόλησης, ποσοστό ανεργίας, ποσοστό ανεργίας των νέων, ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας, μερίδια μερικής και πλήρους απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της ακούσιας μερικής απασχόλησης, μέσες ώρες εργασίας, Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας (ΜΚΕ) και δείκτης Gini

Περιορισμοί στην εκτίμηση εναλλακτικών σεναρίων

Πλεονεκτήματα της μεθοδολογίας

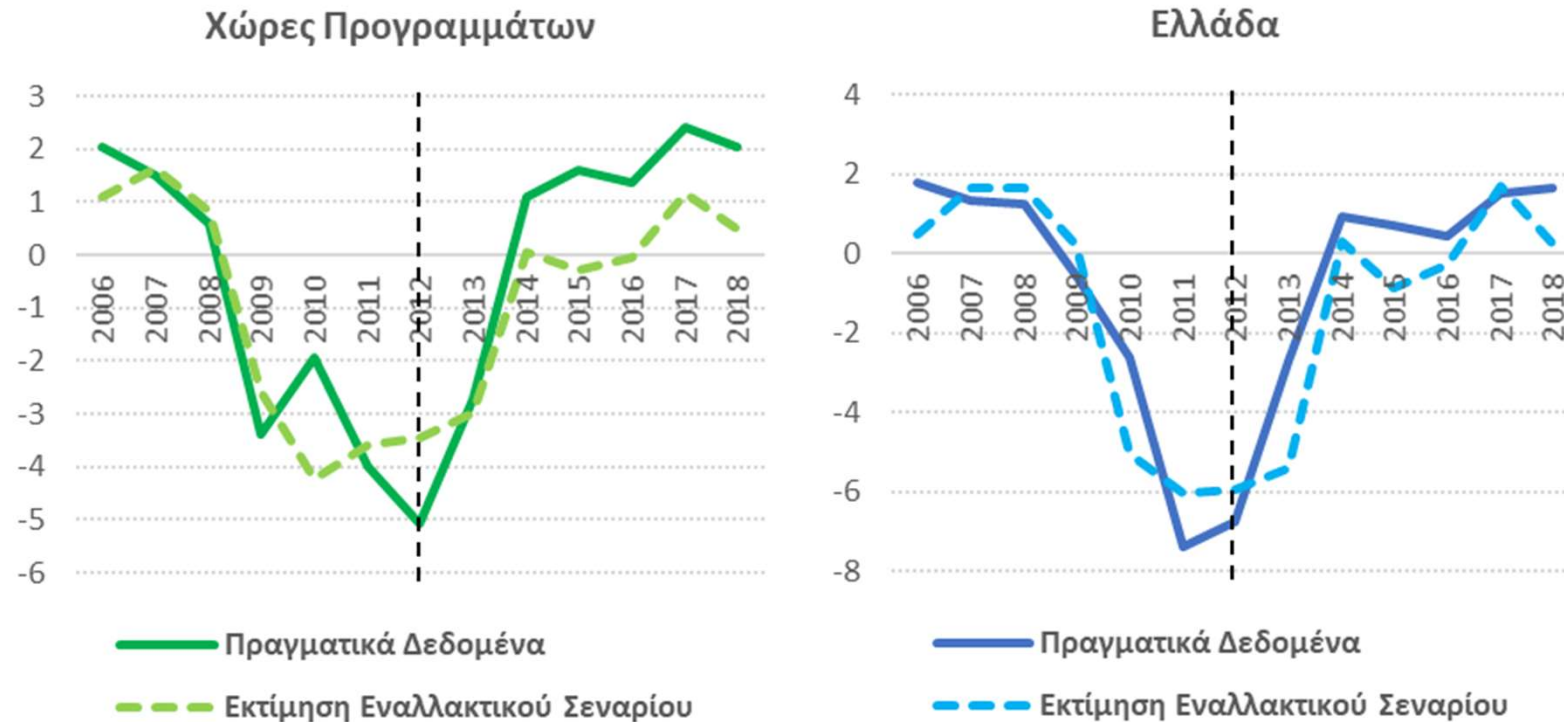
- Εκμεταλλευόμενοι τη μεταβλητότητα μεταξύ των μονάδων ελέγχου (interactive fixed effects) και δεδομένης της επιλογής της ομάδας ελέγχου, τα αποτελέσματα βασίζονται αποκλειστικά στα δεδομένα
- Ελαχιστοποιούμε τον κίνδυνο κακής εξειδίκευσης του υποδείγματος (mis-specification) λόγω δυνητικά ακατάλληλων επεξηγηματικών μεταβλητών
- Γενικότερη από τη μέθοδο διαφορών σε διαφορές (DID), καθώς επιτρέπει τον προσδιορισμό διαφορετικών σταθμίσεων στις μονάδες ελέγχου. Έτσι αποφεύγεται η (συχνά παραβιαζόμενη) υπόθεση των «παράλληλων τάσεων» που απαιτείται από τη DID

Περιορισμοί μεθοδολογίας/προοπτική για περαιτέρω έρευνα

- Η εκτιμώμενη επίδραση των μεταρρυθμίσεων μπορεί να επηρεάζεται από άλλα ιδιοσυγκρασιακά σοκ που συνέβησαν ταυτόχρονα με τις μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας
- Παρόλο που επιτρέπουμε ετερογενείς αντιδράσεις χωρών σε κοινές τάσεις ή σοκ, είναι πιθανό οι χώρες στην ομάδα προγραμμάτων να επηρεάζονται διαφορετικά από τα κοινά σοκ στις περιόδους μετά την παρέμβαση
- Ευρεία διαστήματα εμπιστοσύνης γύρω από το εκτιμώμενο εναλλακτικό σενάριο, λόγω του ότι τα στοιχεία της βάσης δεδομένων είναι αρκετά συγκεντρωτικά σε επίπεδο διαστρωμάτωσης και χρόνου

Οι μεταρρυθμίσεις του 2012 φαίνεται να είχαν μικρή θετική επίδραση στις τάσεις της συνολικής απασχόλησης...

Εκτιμώμενη επίδραση των μεταρρυθμίσεων της αγοράς εργασίας στην ετήσια αύξηση της απασχόλησης (σε π.μ.)

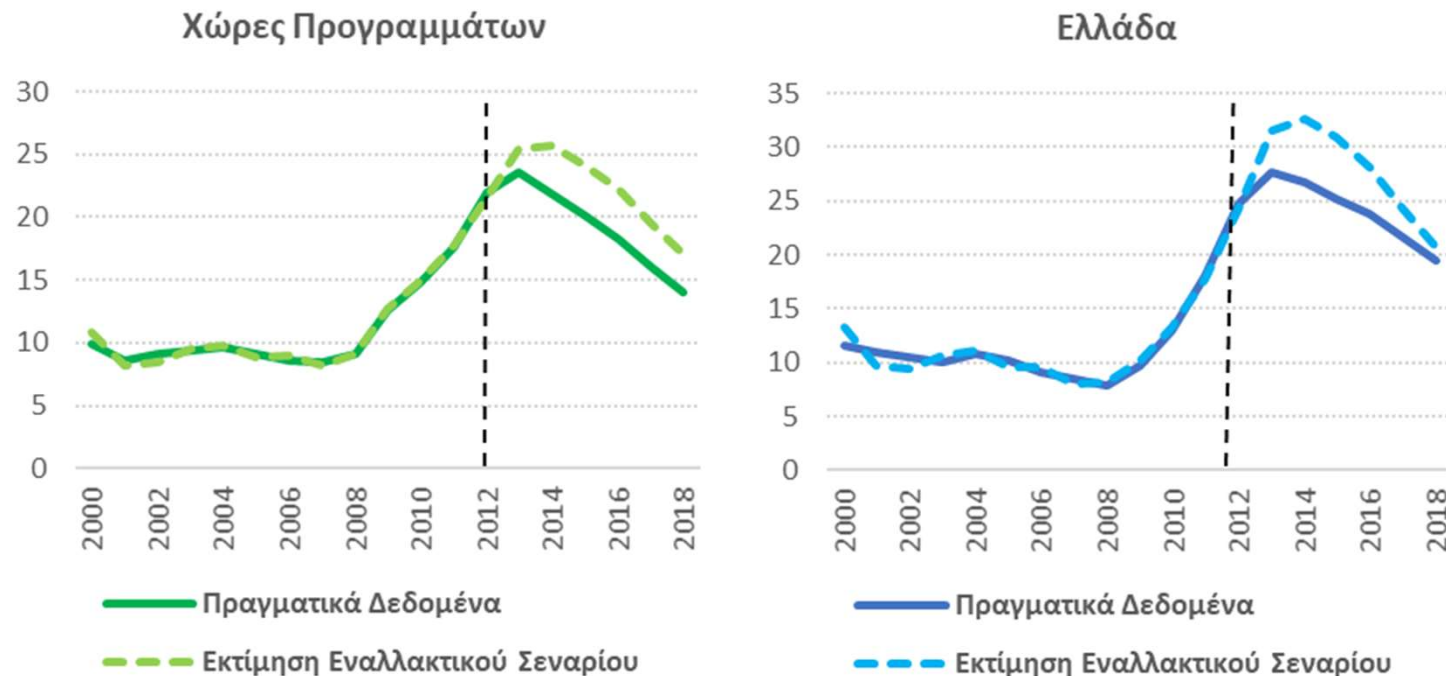

...τόσο στην Ελλάδα όσο και στις άλλες Χώρες Προγραμμάτων (Ελλάδα, Πορτογαλία και Ισπανία). Η ετήσια μεταβολή της απασχόλησης στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2013-2018 εκτιμάται ότι ήταν 1,1% υψηλότερη από ένα σενάριο χωρίς τις μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας του 2012.

Οι μεταρρυθμίσεις του 2012 φαίνεται να είχαν θετική επίδραση στην μερική συγκράτηση της ανεργίας...

Εκτιμώμενη επίδραση των μεταρρυθμίσεων της αγοράς εργασίας στο ποσοστό ανεργίας (σε π.μ.)

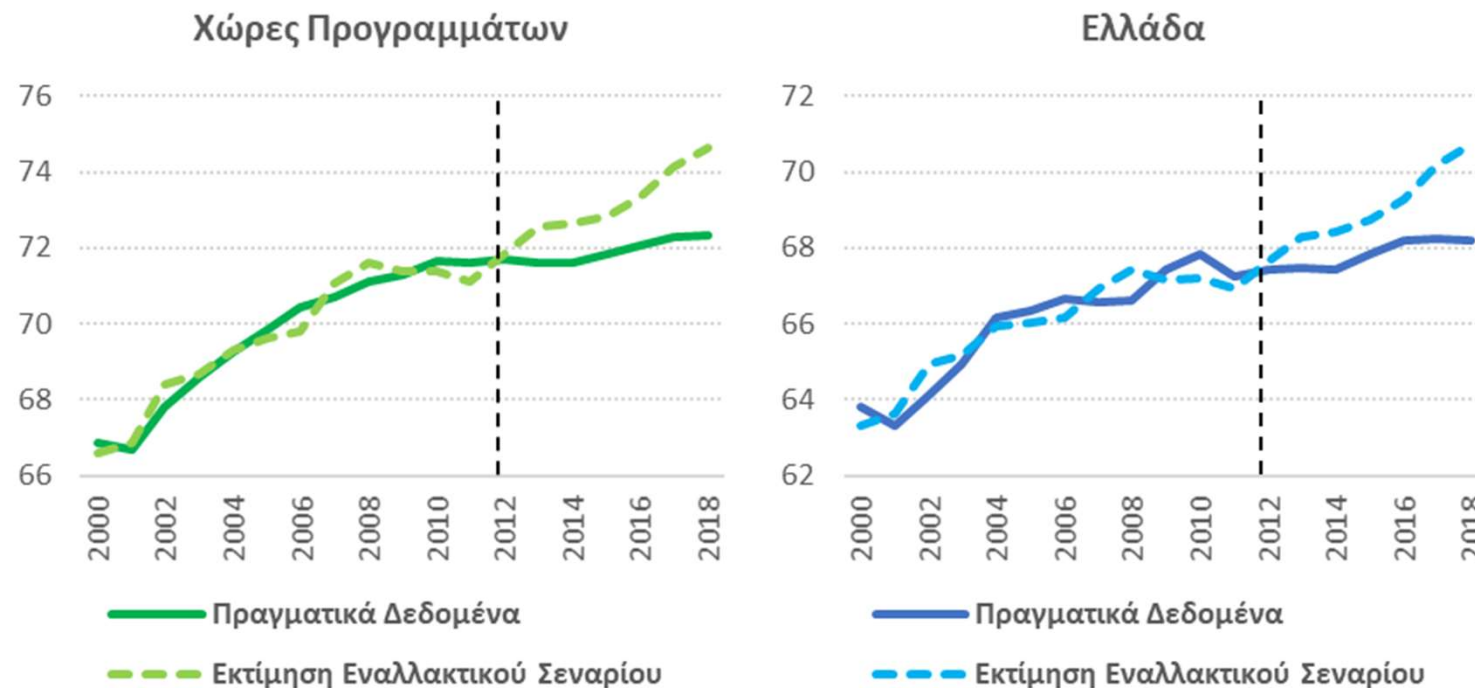

... ειδικά στην Ελλάδα αλλά και στις άλλες Χώρες Προγραμμάτων.

- Εκτιμάται θετική η επίδραση επίσης στην ανεργία των νέων.
- Το καταγεγραμμένο ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2013-2018 εκτιμάται ότι ήταν 4 π.μ. χαμηλότερο από ό,τι σε ένα σενάριο χωρίς τις μεταρρυθμίσεις της αγοράς εργασίας του 2012.

Οι παρεμβάσεις πολιτικής του 2012 φαίνεται να είχαν αρνητικό αντίκτυπο στις τάσεις συμμετοχής στην εργασία

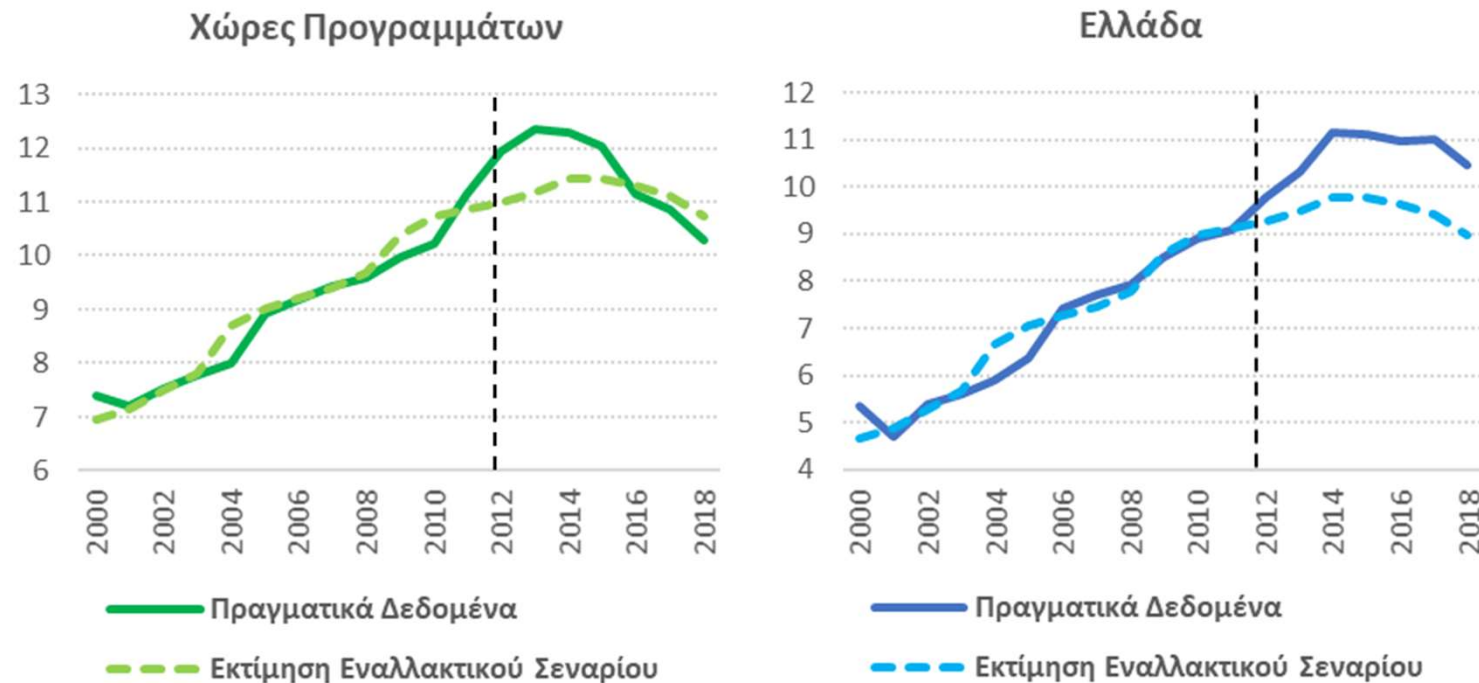
Εκτιμώμενη επίδραση των μεταρρυθμίσεων του 2012 στο ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας για ηλικίες 15-64 ετών (σε π.μ.)

Αυτό μπορεί εν μέρει να οφείλεται σε παράλληλα μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής που επιβλήθηκαν στη φορολογία της εργασίας στις Χώρες Προγραμμάτων γύρω στο 2012 (π.χ. ειδική εισφορά αλληλεγγύης στην Ελλάδα), τα οποία ενήργησαν ως ανκίνητρα για συμμετοχή στην επίσημη προσφορά εργασίας

Οι μεταρρυθμίσεις του 2012 φαίνεται να είχαν σημαντική θετική επίδραση στην χρήση της μερικής απασχόλησης

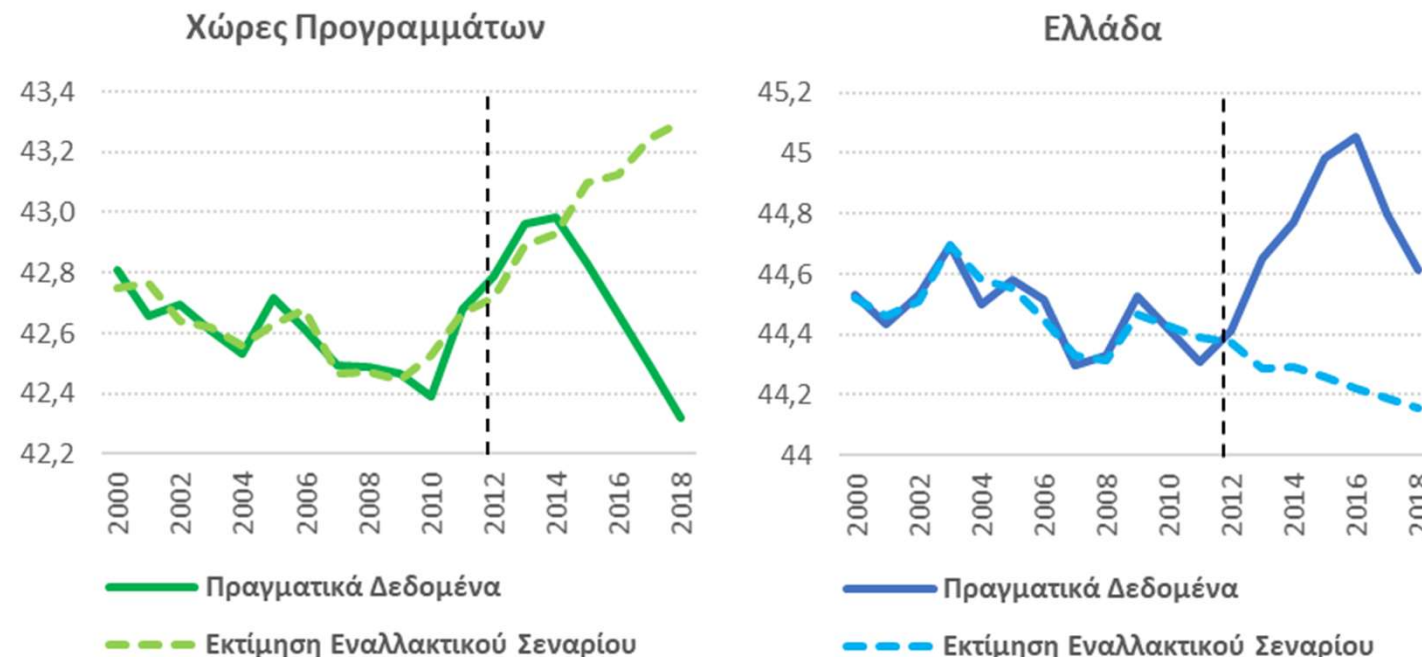
Εκτιμώμενη επίδραση των μεταρρυθμίσεων της αγοράς εργασίας στο μερίδιο της μερικής απασχόλησης (σε π.μ.)

- Η πραγματική μερική απασχόληση ως μερίδιο της συνολικής απασχόλησης στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2013-2018 εκτιμάται ότι ήταν κατά μέσο όρο περίπου 1,3 π.μ. υψηλότερα από ό,τι σε ένα σενάριο χωρίς τις μεταρρυθμίσεις του 2012.
- Ωστόσο, η αύξηση της μερικής απασχόλησης στην Ελλάδα συχνά δεν ήταν το αποτέλεσμα εκούσιας επιλογής, καθώς το μερίδιο της ακούσιας μερικής απασχόλησης αυξήθηκε στην Ελλάδα, σε αντίθεση με τις άλλες δύο Χώρες Προγραμμάτων.

Οι μέσες ώρες εργασίας στην Ελλάδα φαίνεται να έχουν αυξηθεί μετά τις μεταρρυθμίσεις του 2012...

Εκτιμώμενη επίδραση των μεταρρυθμίσεων της αγοράς εργασίας στις μέσες ώρες εργασίας για τους εργαζόμενους πλήρους απασχόλησης

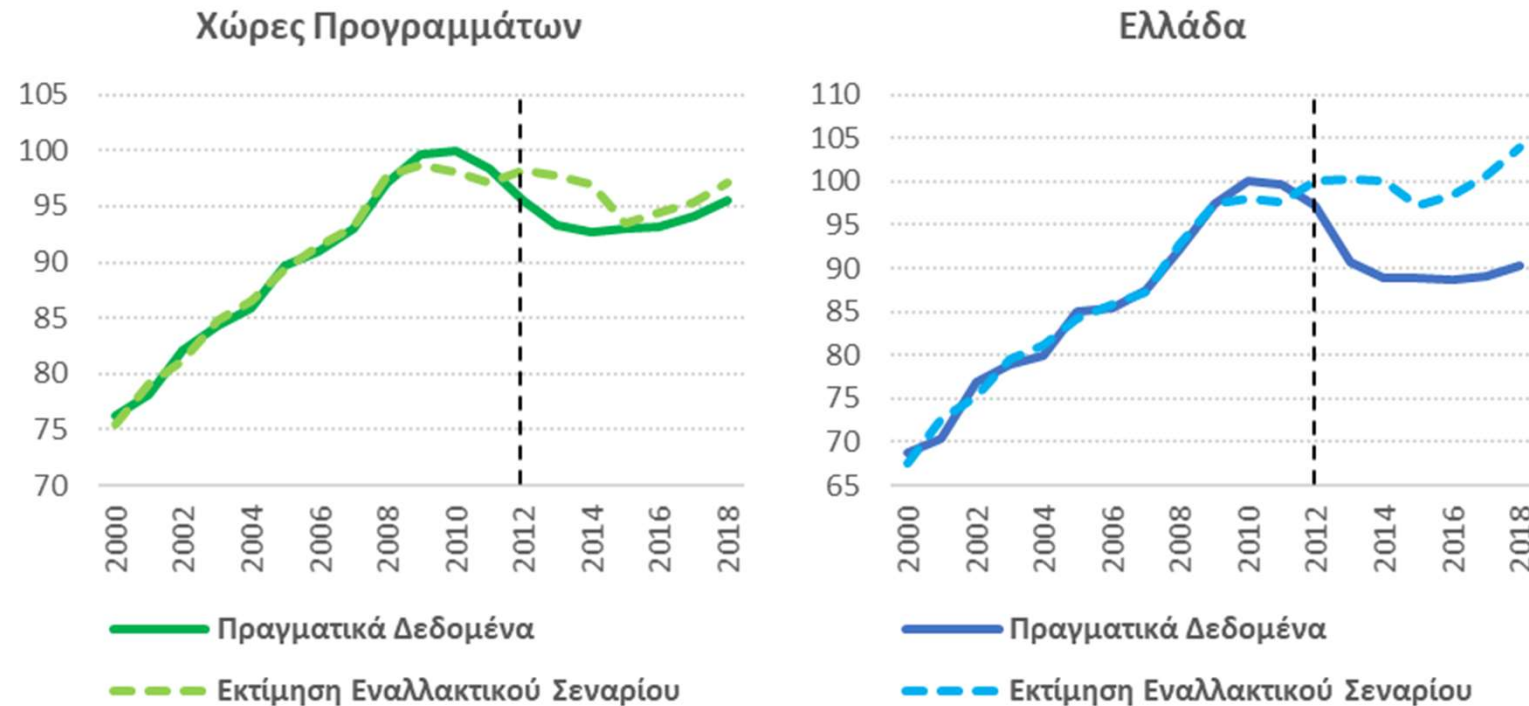

...ενώ η τάση ήταν διαφορετική στις άλλες Χώρες Προγραμμάτων.

Εκτός από την ένδειξη αυξημένης ευελιξίας στις εργασιακές σχέσεις και την πιθανώς αυξημένη χρήση υπερωριών, οι σημαντικά υψηλότερες μέσες ώρες εργασίας που παρατηρούνται στην Ελλάδα μπορεί επίσης να σχετίζονται με τον μεγάλο αριθμό των αυτοαπασχολούμενων.

Οι μεταρρυθμίσεις του 2012 φαίνεται να είχαν σημαντική επίδραση στη μείωση του μοναδιαίου κόστους εργασίας...

Εκτιμώμενη επίδραση των μεταρρυθμίσεων της αγοράς εργασίας στο Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας (ΜΚΕ 2010 = 100)

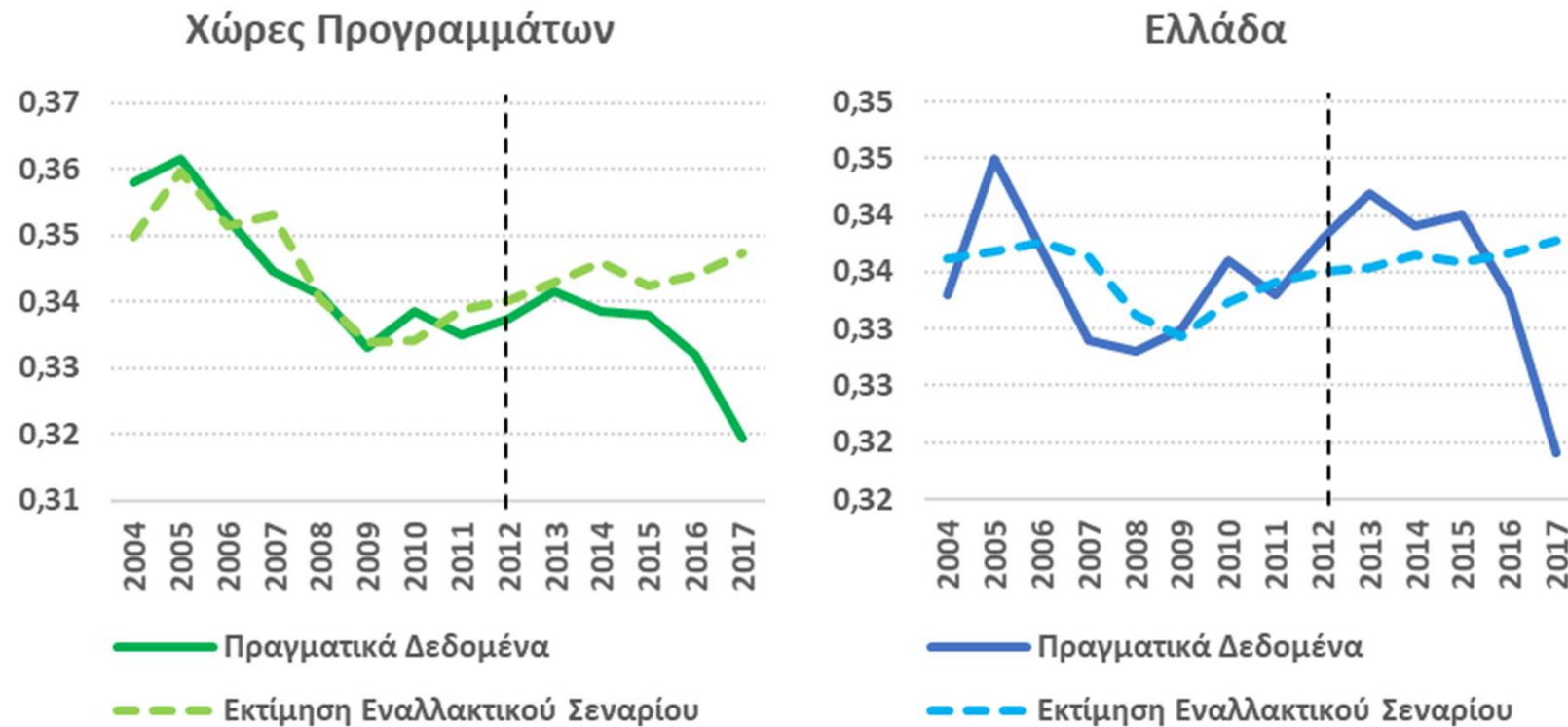

...ειδικά στην Ελλάδα, αλλά και στις άλλες Χώρες Προγραμμάτων.

Το ΜΚΕ στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2013-2018 εκτιμάται ότι ήταν κατά μ.ό. 10,6 π.μ. χαμηλότερο από ό,τι σε ένα σενάριο χωρίς τις μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας του 2012.

Ταυτόχρονα, η εισοδηματική ανισότητα φαίνεται να έχει αυξηθεί μετά τις μεταρρυθμίσεις του 2012...

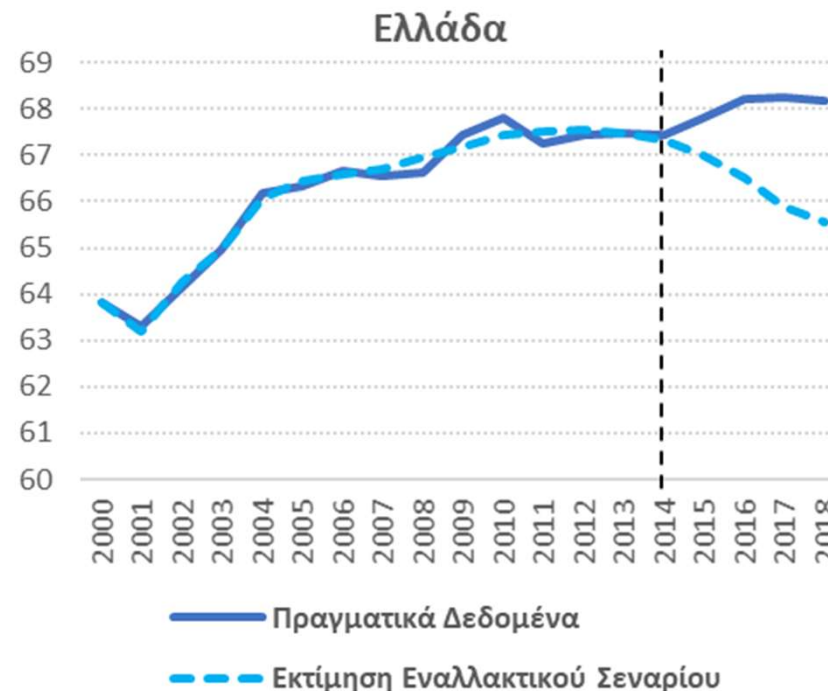
Εκτιμώμενη επίδραση των μεταρρυθμίσεων της αγοράς εργασίας στον συντελεστή GINI

...στην Ελλάδα, ενώ η ανισότητα φαίνεται να έχει μειωθεί μετά τις μεταρρυθμίσεις στις άλλες Χώρες Προγραμμάτων. Ο καταγεγραμμένος συντελεστής ανισότητας GINI αυξήθηκε στην Ελλάδα σε σύγκριση με το εκτιμώμενο εναλλακτικό σενάριο.

Η μείωση των εισφορών των εργαζομένων το 2014 φαίνεται να αύξησε τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας

Εκτιμώμενη επίδραση της μείωσης των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης του 2014 στο ποσοστό συμμετοχής στις ηλικίες 15-64

...σε συμφωνία και με τα ευρήματα από τις μικροοικονομικές προσομοιώσεις.

Η καταγεγραμμένη συμμετοχή στην εργασία εκτιμάται ότι υπερέβη το εκτιμώμενο εναλλακτικό σενάριο για την Ελλάδα κατά την περίοδο 2015-2018 κατά 1,9 π.μ. ετησίως.

Περιεχόμενα

- Πλαίσιο & Στόχοι
- Χαρακτηριστικά της ελληνικής αγοράς εργασίας
- Μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας 2010-2018
- Μικροοικονομική προσέγγιση
- Μακροοικονομική προσέγγιση
- **Συμπεράσματα**

Συνολική αξιολόγηση

Κατά τη διάρκεια των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής εφαρμόστηκαν στην Ελλάδα ριζικές παρεμβάσεις στην αγορά εργασίας. Τα εμπειρικά στοιχεία δείχνουν ότι:

- Σε μεγάλο βαθμό εκπλήρωσαν τον στόχο της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας κόστους.
- Αύξησαν την ευελιξία στους κανονισμούς εργασίας, μέσω της οποίας **υποστήριξαν μερικώς** τον στόχο της προσαρμογής της αγοράς εργασίας μέσω των τιμών (μείωση μισθών) παρά μέσω του ύψους απασχόλησης (απολύσεων).
- **Άφησαν, ως επί το πλείστον, ανεπίλυτες** άλλες μακροχρόνιες αδυναμίες όπως το χαμηλό ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας και την υψηλή φορολογική επιβάρυνση.

Συμπεράσματα

Μικροοικονομικά θεμελιωμένη ανάλυση με προσομοίωση

- Ενώ η μείωση των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης του 2014 επηρέασε θετικά τα κίνητρα για συμμετοχή στην επίσημη αγορά εργασίας, υπάρχει μείωση των κινήτρων σωρευτικά στη συνολική διάρκεια του προγράμματος.
- Μια πιθανή εξήγηση για τα χαμηλά ποσοστά συμμετοχής στην αγορά εργασίας μακροπρόθεσμα είναι το περιορισμένο μέγεθος της παρέμβασης του 2014 και ότι οι θετικές επιδράσεις της στη συμμετοχή στην εργασία αντισταθμίστηκαν από άλλα μέτρα δημοσιονομικής εξυγίανσης που στηρίζονταν στη φορολογία του εισοδήματος από εργασία.

Μακροοικονομική ανάλυση

- Οι μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας της Ελλάδας το 2012 φαίνεται να είχαν θετική επίδραση στη σημαντική μείωση του ΜΚΕ, στην αύξηση της χρήσης ευέλικτων μορφών απασχόλησης, στην επιβράδυνση της δυναμικής του ποσοστού ανεργίας και στην ελαφρά ταχύτερη ανάκαμψη της απασχόλησης.
- Ταυτόχρονα, φαίνεται ότι οι μεταρρυθμίσεις του 2012 δεν βελτίωσαν τα ποσοστά συμμετοχής στην αγορά εργασίας, ενώ αύξησαν τις μέσες ώρες εργασίας και την ανισότητα.

Προτεραιότητες πολιτικής για το μέλλον

- Υπάρχουν ενδείξεις ότι **η περαιτέρω μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης** μπορεί να ενισχύσει τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας, να περιορίσει την απόκλιση μεταξύ της Ελλάδας και των υπόλοιπων χωρών της ΕΕ, και έτσι να ενισχύσει τις μεσοπρόθεσμες προοπτικές ανάπτυξης.
- **Περαιτέρω τομείς με διαρθρωτικές αδυναμίες** της αγοράς εργασίας που πρέπει να αντιμετωπιστούν:
  - Αναντιστοιχία δεξιοτήτων
  - Ανεπαρκής επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση
  - Χαμηλή αποτελεσματικότητα ενεργών πολιτικών για την αγορά εργασίας
  - Αδήλωτη εργασία
- Κρίνεται απαραίτητη η συνεχής παρακολούθηση των τάσεων της ελληνικής αγοράς εργασίας, ώστε οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής να εφαρμόζουν μέτρα προς την κατεύθυνση της:
  - περαιτέρω **αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας**
  - **μείωσης της ανεργίας και της ανισότητας**

Ανοιχτά ερωτήματα προς συζήτηση

- Πόσο κρίσιμη είναι η σειρά με την οποία πραγματοποιούνται δομικές παρεμβάσεις σε μια οικονομία;
  - Σύνδεση με μείγμα δημοσιονομικής πολιτικής, συγχρονισμός με μεταρρυθμίσεις στις αγορές προϊόντων και υπηρεσιών
- Πώς το ρυθμιστικό πλαίσιο μπορεί να επιδρά θετικά στην αύξηση των πραγματικών μισθών και του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών με μακροχρόνια διατηρήσιμο τρόπο;
- Ποια είναι τα κλειδιά για την ενθάρρυνση της συμμετοχής στην επίσημη αγορά εργασίας, ειδικά πληθυσμιακών ομάδων όπως γυναίκες και νέοι;
- Ποιες είναι οι προϋποθέσεις για να είναι πιο αποτελεσματικές οι ενεργές πολιτικές απασχόλησης;
- Πώς θα προωθηθεί η ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων στο εργατικό δυναμικό, μετατρέποντας από πρόκληση σε ευκαιρία:
  - Τον ψηφιακό μετασχηματισμό
  - Την προτεραιότητα για αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και στροφής προς κυκλική οικονομία
  - Την μετά-πανδημίας νέα εργασιακή πραγματικότητα